นครรัฐ (City-states) ของกรีกและรัฐในยุคกลาง (Middle Ages)

วรวุฒิ จำลองนาค[1]

Worrawoot Jumlongnark[2]

ความนำ

นครรัฐของกรีกโบราณและรัฐในยุคกลางเป็นสองรูปแบบของการปกครองที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ยุโรป นครรัฐกรีกโบราณ หรือ นครรัฐ (Polis) เป็นหน่วยการปกครองที่มีความเป็นอิสระและเฉพาะตัว พัฒนาขึ้นในช่วงสมัยโบราณ เช่น เอเธนส์ (Athens) และสปาร์ตา (Sparta) นครรัฐแต่ละแห่งมีระบบการปกครอง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยเอเธนส์เป็นที่รู้จักในด้านประชาธิปไตยและวัฒนธรรมที่รุ่งเรือง ในขณะที่สปาร์ตามีชื่อเสียงด้านการทหารและระบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ในทางตรงกันข้าม รัฐในยุคกลางซึ่งเกิดขึ้นหลังการล่มสลายของจักรวรรดิโรมันตะวันตก มีการจัดการแบบฟิวดัล (Feudal) ที่ซึ่งกษัตริย์และขุนนางมีอำนาจในการปกครองดินแดนและประชาชน ศาสนาคริสต์และศาสนจักรมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คนและมีอิทธิพลต่อการเมือง การพัฒนาเมืองและการขยายตัวของการค้าในยุคกลางนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยทั้งสองยุคนี้วางรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาทางการเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในยุโรป ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาและยุคสมัยใหม่ ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอลักษณะรูปแบบของนครรัฐ (City-states) ของกรีกโบราณ และ รัฐในยุคกลาง (Middle Ages) และจะเปรียบเทียบลักษณะที่แตกต่างของรัฐทั้งสองรูปแบบ ซึ่งจะนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. นครรัฐ (City-states) ของกรีกโบราณ

นครรัฐ (City-states) ของกรีกโบราณ หรือที่เรียกว่า โพลิส (polis) เป็นหน่วยการปกครองและลักษณะทางสังคมที่สำคัญของกรีกในยุคโบราณ นครรัฐแต่ละแห่งเป็นรัฐอิสระที่มีระบบการปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของตนเอง นครรัฐของกรีกมีจำนวนมากมาย ในกรีกโบราณ มีนครรัฐกว่า 1,000 แห่ง แต่นครรัฐหลัก ได้แก่ Athína (Athens), Spárti (Sparta), Kórinthos (Corinth), Thíva (Thebes), Siracusa (Syracuse), Égina (Aegina), Ródos (Rhodes), Árgos, Erétria, และ Elis นครรัฐแต่ละแห่งมีอำนาจในการปกครองตนเอง แต่ที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลที่สุด คือ นครรัฐเอเธนส์และสปาร์ตา (Osborne, 2009)

เอเธนส์เป็นหนึ่งในนครรัฐที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์กรีก โดยมีการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน พลเมืองที่เป็นผู้ชายของเอเธนส์มีสิทธิ์ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐผ่านการประชุมสภาประชาชน (Ekklesia) เอเธนส์ยังเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและปรัชญา มีนักคิดและนักปราชญ์ที่สำคัญ เช่น โสเครติส เพลโต และอริสโตเติล นอกจากนี้ เอเธนส์ยังมีการพัฒนาในด้านศิลปะและสถาปัตยกรรม ซึ่งมีความงดงามและซับซ้อน ในทางตรงกันข้าม สปาร์ตาเป็นนครรัฐที่มีระบบการปกครองแบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ซึ่งการตัดสินใจส่วนใหญ่ถูกควบคุมโดยกลุ่มชนชั้นนำ (Elite) สปาร์ตามีความเข้มแข็งทางทหารและให้ความสำคัญกับการฝึกฝนและความสามารถ

---

[1] วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] College of Politics and Governance, Mahasarakham University.

ทางกายภาพของประชาชนตั้งแต่อายุยังน้อย ระบบการศึกษาของสปาร์ตาเน้นการเตรียมความพร้อมสำหรับการรบและการอยู่รอดในสภาวะที่ยากลำบาก ทำให้สปาร์ตามีชื่อเสียงในเรื่องความเป็นนักรบที่เก่งกาจ (Cartledge, 2009)

นครรัฐของกรีกแต่ละแห่งมีโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกันไป ส่วนใหญ่ประกอบด้วยพลเมืองที่มีสิทธิ์และหน้าที่ในการบริหารรัฐ นอกจากนี้ยังมี ชาวต่างชาติ และทาส ซึ่งมีสถานะทางสังคมต่ำกว่าพลเมือง แต่ไม่มีสิทธิทางการเมืองเท่าพลเมือง หน้าที่หลักของพลเมืองในนครรัฐ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการป้องกันรัฐ นครรัฐไม่ได้เป็นเพียงแค่หน่วยการปกครอง แต่ยังเป็นศูนย์กลางของชีวิตสังคมและวัฒนธรรมของชาวกรีก นครรัฐทุกแห่งมีพื้นที่กลางเมืองที่เรียกว่า "อะโกรา" (agora) ซึ่งเป็นตลาดและสถานที่พบปะพูดคุย นอกจากนี้ยังมี "อะโครโพลิส" (acropolis) ซึ่งเป็นพื้นที่สูงที่มีศาสนสถานและสิ่งก่อสร้างสำคัญ นครรัฐหลายแห่งยังมีเทศกาลและการแข่งขันกีฬาเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความภาคภูมิใจในรัฐของตน (Hansen, 2006) การเมืองระหว่างนครรัฐมักจะซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บางครั้งมีการร่วมมือกันเพื่อรับมือกับศัตรูภายนอก เช่น สงครามเปอร์เซีย ขณะที่บางครั้งก็เกิดความขัดแย้งและสงครามระหว่างกัน เช่น สงครามเพโลพอนนีเซียน (Peloponnesian War)[3] ที่เกิดขึ้นระหว่างเอเธนส์และสปาร์ตา แม้ว่านครรัฐของกรีกโบราณจะสิ้นสุดไปนานแล้ว แต่แนวคิดและมรดกทางวัฒนธรรมของนครรัฐยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมและการเมืองของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง

2. รัฐในยุคกลาง (Middle Ages)

ยุคกลางในยุโรป ซึ่งครอบคลุมช่วงเวลาประมาณศตวรรษที่ 5 ถึงศตวรรษที่ 15 เป็นช่วงเวลาที่มีความหลากหลายในแง่ของการเมือง สังคม และวัฒนธรรม หลังจากการล่มสลายของจักรวรรดิโรมันตะวันตกในศตวรรษที่ 5 ยุโรปเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ โครงสร้างทางการปกครองและสังคมถูกปรับเปลี่ยนใหม่ในรูปแบบของระบบฟิวดัล (feudalism)[4] ซึ่งเป็นระบบที่กษัตริย์และชนชั้นขุนนางปกครองดินแดนและประชาชนผ่านสัญญาและความจงรักภักดี (Jones, 2013)

ระบบฟิวดัลเป็นหัวใจหลักของการปกครองในยุคกลาง โดยที่กษัตริย์หรือผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุดจะมอบดินแดนให้กับขุนนางในรูปแบบของ "ฟีฟ" (fief) เพื่อตอบแทนขุนนางในการมาช่วยรบในช่วงที่มีสงคราม ขุนนางเหล่านี้จะปกครองดินแดนและประชาชนในพื้นที่ของตน โดยแลกกับการให้ความภักดีและการสนับสนุนทางทหารแก่กษัตริย์หรือผู้มีอำนาจสูงสุด ขุนนางยังมอบดินแดนบางส่วนให้แก่ทหารหรือต่อข้าราชการระดับล่างเพื่อแลกกับการบริการและความภักดีในรูปแบบที่คล้ายกัน ระบบนี้สร้างโครงสร้างสังคมที่มีลำดับขั้นชัดเจน ซึ่งประกอบด้วยกษัตริย์ ขุนนาง ทหาร ชาวนา และช่างฝีมือ (Jones, 2013)

---

3 สงครามเพโลพอนนีเซียนเป็นสงครามที่เกิดขึ้นในสมัยกรีกโบราณระหว่างเอเธนส์และสปาร์ตา ซึ่งเป็นนครรัฐที่ทรงอำนาจมากที่สุดสองแห่งในสมัยกรีกโบราณในขณะนั้น (431 ถึง 405 ปีก่อนคริสตศักราช) สงครามครั้งนี้ได้นำไปสู่การเปลี่ยนอำนาจจากเอเธนส์มาเป็นสปาร์ตา ทำให้สปาร์ตากลายเป็นนครรัฐที่ทรงอิทธิพลที่สุดในภูมิภาคในยุคนั้น

4 ระบบฟิวดัล บางครั้งมีการแปลว่าเป็น ระบบศักดินา แต่ในมุมมองของผู้เขียน ระบบฟิวดัลกับระบบศักดินาแบบไทยนั้นต่างกัน ตรงที่ระบบฟิวดัลจะเน้นให้ความสำคัญกับการครอบครองที่ดิน ส่วนระบบศักดินาไทยจะเน้นการควบคุมคนเป็นหลัก

การปกครองในยุคกลางยังมีบทบาทสำคัญของศาสนจักร โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ ศาสนจักรมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองและสังคมในยุโรป โบสถ์และสถาบันทางศาสนาอื่น ๆ ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ด้านศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาททางการศึกษาและสวัสดิการสังคม พระสันตะปาปาและบิชอปมีอำนาจทางการเมืองและมักจะมีบทบาทในการตัดสินใจทางการปกครองด้วย ศาสนจักรยังเป็นผู้ที่รักษาและถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะผ่านทาง โบสถ์ที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาและการเก็บรักษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ (Wickham, 2009)

นอกจากระบบฟิวดัลและบทบาทของศาสนจักรแล้ว ยุคกลางยังเป็นช่วงเวลาที่เห็นการพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้น เมืองต่าง ๆ เริ่มกลับมาเจริญรุ่งเรืองในช่วงปลายยุคกลาง โดยมีการค้าขายและการผลิตที่เพิ่มขึ้น สมาคมพ่อค้าและช่างฝีมือก็เริ่มมีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจและสังคม การค้าเชื่อมโยงระหว่างยุโรป เอเชีย และแอฟริกาผ่านทางเส้นทางการค้าต่าง ๆ เช่น เส้นทางสายไหม และเส้นทางการค้าทางทะเลในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน การขยายตัวของการค้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม (Cantor, 1993)

ยุคกลางยังเป็นช่วงเวลาของการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มอำนาจต่าง ๆ เช่น สงครามครูเสด (Crusades) ซึ่งเป็นสงครามระหว่างชาวคริสเตียนยุโรปและชาวมุสลิมในตะวันออกกลาง เพื่อควบคุมดินแดนศักดิ์สิทธิ์ การเผชิญหน้าเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีระหว่างยุโรปและตะวันออกกลาง นอกจากนี้ ยังมีการเผชิญหน้าทางการเมืองระหว่างกษัตริย์กับศาสนจักร ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและการเจรจาเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทั้งสอง (Wickham, 2009)

แม้ว่ายุคกลางจะสิ้นสุดลงด้วยการมาของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) แต่ผลกระทบและมรดกทางวัฒนธรรมของยุคกลางยังคงมีอยู่ในยุโรป เช่น การสถาปนาของระบบกฎหมาย การพัฒนาเมือง และโครงสร้างทางการเมืองและสังคมที่ยังคงมีอิทธิพลในหลายประเทศในยุโรปปัจจุบัน ยุคกลางเป็นช่วงเวลาที่เต็มไปด้วยความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ซึ่งวางรากฐานสำหรับยุคสมัยใหม่ของยุโรป

3. **เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง นครรัฐ** (City-states) **ของกรีกโบราณ และรัฐในยุคกลาง** (Middle Ages)

นครรัฐของกรีกโบราณและรัฐในสมัยยุคกลางมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น การปกครอง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยการเปรียบเทียบนี้จะช่วยให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสองยุคสมัยซึ่งรายละเอียดของความแตกต่างระหว่างรัฐทั้งสองแบบมีดังต่อไปนี้

3.1 **การปกครองและโครงสร้างอำนาจ**

นครรัฐกรีกโบราณ เช่น เอเธนส์และสปาร์ตา มีระบบการปกครองที่หลากหลาย เอเธนส์มีระบอบประชาธิปไตยที่พลเมืองที่เป็นผู้ชายมีสิทธิ์ในการตัดสินใจทางการเมือง ในขณะที่สปาร์ตามีระบบคณาธิปไตยที่กลุ่มชนชั้นนำควบคุมอำนาจ ในทางตรงกันข้าม รัฐยุคกลางมีระบบฟิวดัลเป็นหลัก ซึ่งโครงสร้างอำนาจมีลำดับขั้นจากกษัตริย์ไปจนถึงขุนนางและทหาร การปกครองมีการแบ่งแยกอำนาจอย่างชัดเจนและยึดโยงกับความสัมพันธ์ทางสังคมและการทหาร

3.2 สังคมและวัฒนธรรม

ในกรีกโบราณ ชุมชนนครรัฐเป็นศูนย์กลางของชีวิตสังคม มีสถานที่สำคัญเช่น อะโกรา (ตลาด) และอะโครโพลิส (ที่ตั้งของศาสนสถาน) นครรัฐแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมและการปกครองเฉพาะตน ขณะที่ในยุคกลาง สังคมถูกครอบงำโดยศาสนาคริสต์ ศาสนจักรมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันและมีอิทธิพลต่อการเมือง วัฒนธรรมยุคกลางยังเน้นการสร้างและขยายตัวของเมืองใหม่ ๆ ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางการค้าและการผลิต

3.3 เศรษฐกิจและการค้า

นครรัฐกรีกโบราณมีเศรษฐกิจที่พึ่งพาการเกษตรและการค้าทางทะเล เมืองที่มีท่าเรืออย่างเอเธนส์มีการค้าขายกับภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ขณะที่เศรษฐกิจในยุคกลางเน้นการเกษตรกรรมในระบบ ฟิวดัล การค้าเริ่มกลับมาเฟื่องฟูในช่วงปลายยุคกลาง โดยเฉพาะการค้าในเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ การค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและเทคโนโลยี

3.4 บทบาทของศาสนา

ในนครรัฐกรีก ศาสนามีบทบาทในรูปแบบของเทพเจ้าหลายองค์ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันและการเมือง การบูชาและพิธีกรรมทางศาสนาเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมของคนในยุคนั้น ในยุคกลาง ศาสนาคริสต์เป็นศูนย์กลางของชีวิต ผู้คนมีความยึดมั่นและศรัทธาในศาสนจักร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในเรื่องการศึกษา สวัสดิการสังคม และการเก็บรักษาความรู้

ตาราง 1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง นครรัฐ (City-states) ของกรีกโบราณ และรัฐในยุคกลาง (Middle Ages)

ด้าน	นครรัฐกรีกโบราณ	รัฐยุคกลาง
การปกครอง	ประชาธิปไตยในเอเธนส์, คณาธิปไตยในสปาร์ตา	ระบบศักดินา, กษัตริย์และขุนนางมีอำนาจครอบงำ
สังคม	ชุมชนนครรัฐ, มีอะโกราและอะโครนครรัฐ	ศาสนาคริสต์มีอิทธิพล, ศาสนจักรมีบทบาท
วัฒนธรรม	วัฒนธรรมและการปกครองเฉพาะแต่ละนครรัฐ	วัฒนธรรมการสร้างเมือง, การค้าเพิ่มขึ้น
เศรษฐกิจ	เกษตรกรรมและการค้าทางทะเล	เกษตรกรรมในระบบศักดินา, การค้าเติบโต
บทบาทของศาสนา	เทพเจ้าหลายองค์, การบูชาและพิธีกรรม	ศาสนาคริสต์, ศาสนจักรเป็นศูนย์กลางชีวิต

ความแตกต่างเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างนครรัฐกรีกโบราณและรัฐในยุคกลาง ซึ่งแต่ละแบบมีลักษณะเฉพาะและความซับซ้อนของตัวเองที่ส่งผลต่อพัฒนาการของยุโรปในยุคสมัยต่าง ๆ

สรุป

นครรัฐกรีกโบราณมีลักษณะเฉพาะที่เน้นความเป็นอิสระและความหลากหลายทางการปกครอง เช่น ประชาธิปไตยในเอเธนส์และคณาธิปไตยในสปาร์ตา ชุมชนนครรัฐมีความสำคัญเป็นศูนย์กลางของชีวิตสังคมและวัฒนธรรม มีอะโกราเป็นตลาดและอะโครโพลิสเป็นที่ตั้งของศาสนสถาน ศาสนาและเทพเจ้าหลายองค์มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตประจำวัน เศรษฐกิจเน้นการเกษตรและการค้าทางทะเล ทำให้นครรัฐมีความเจริญ เติบโตทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ในทางตรงกันข้าม รัฐยุคกลางในยุโรปมีระบบฟิวดัลเป็นแกนหลัก ซึ่งกษัตริย์และขุนนางมีอำนาจปกครองดินแดน ศาสนาคริสต์เป็นศูนย์กลางของชีวิต ศาสนจักรมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองและสังคม สังคมถูกแบ่งเป็นลำดับขั้นอย่างชัดเจน เศรษฐกิจเริ่มจากการเกษตรและขยายตัวด้วยการค้าในเมืองใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น การค้าระหว่างประเทศเติบโตขึ้นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและเทคโนโลยี โดยทั้งสองยุคนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาของยุโรปในด้านการปกครอง สังคม และเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

Cantor, N. F. (1993). *The civilization of the Middle Ages: A completely revised and expanded edition of Medieval history, the life and death of a civilization*. HarperCollins.

Cartledge, P. (2009). *Ancient Greek political thought in practice*. Cambridge University Press.

Hansen, M. H. (2006). *Polis: An introduction to the ancient Greek city-state*. Oxford University Press.

Jones, T. (2013). *Medieval Europe: A short history (11th ed.)*. McGraw-Hill.

Osborne, R. (2009). *Greece in the making, 1200–479 BC (2nd ed.)*. Routledge.

Wickham, C. (2009). *The inheritance of Rome: Illuminating the Dark Ages 400-1000*. Penguin Books.